

Andrzej Zieliński

Wyrok wstępny a kasacja

Palestra 41/7-8(475-476), 5-8

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ Wyrok wstępny a kasacja

1. Zagadnienie, czy od wyroku wstępnego sądu drugiej instancji przysługuje kasacja jawi się na tle regulacji art. 392 § 1 k.p.c., który brzmi: „Kasacja do Sądu Najwyższego przysługuje stronie od wyroku lub postanowienia, wydanych przez sąd drugiej instancji **i kończących postępowanie w sprawie**”.

Kwestia ta bowiem nie powstawała pod rządami kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r., bowiem odpowiedni jego przepis – art. 424 – nosił następujące brzmienie: „§ 1. Od wyroków drugiej instancji służy skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego. § 2. Z wyrokami zrównane są postanowienia drugiej instancji, kończące postępowanie”. Treść tego przepisu nie pozostawiała wątpliwości co do tego, że kasacja przysługiwała od każdego wyroku, a więc także wyroku wstępnego, przewidzianego w art. 341 § 1 k.p.c. z 1932 r. Celem niniejszego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy – *de lege lata* – od wyroku wstępnego sądu drugiej instancji przysługuje kasacja.

2. W pierwszym rzędzie rozstrzygnięcia wymaga pytanie, czy sądy drugiej instancji w ogóle mogą wydawać wyroki wstępne.

B. Bładowski stoi na stanowisku, że w zakresie orzekania sądu drugiej instancji w ogóle nie wchodzi w grę wyda-

nie orzeczenia wstępnego, a nawet częściowego¹. T. Wiśniewski, wskazując na dyskusyjność omawianego problemu, opowiada się za dopuszczalnością wyroku wstępnego także w postępowaniu apelacyjnym². Również T. Ereciński akcentuje ową dyskusyjność problemu, jednak przyłącza się do poglądu o dopuszczalności wydania wyroku wstępnego przez sąd apelacyjny³. W. Siedlecki nie ma żadnych wątpliwości co do tego, aby w postępowaniu apelacyjnym sąd mógł wydać wyrok wstępny⁴.

Aby zająć stanowisko w meritum sprawy należy przypomnieć, że celem wyroku wstępnego jest zapobieżenie dalszej ewentualnie zbędnej pracy sądu, zmierzającej do rozstrzygnięcia o wysokości dochodzonego roszczenia.

Wyroki wstępne dotyczą wszystkich roszczeń o świadczenie lub prawo, w których: 1) sporna jest sama zasada dochodzonego roszczenia oraz 2) sporna jest wysokość dochodzonego roszczenia, przy czym obydwie te elementy muszą występować łącznie. W literaturze trafnie przyjęto, że wyrok wstępny ma charakter wyroku ustalającego w ramach procesu o zasądzenie⁵. Ze swojej natury zatem wyrok wstępny może zostać wydany przez instancję merytoryczną.

W obowiązującym u nas do dnia 30 czerwca 1996 r. systemie dwuinstancyj-

nym – druga instancja, tj. sąd rewizyjny, przeprowadzał postępowanie kontrolne, a nie merytoryczne. Dlatego trafnie literatura owego okresu przyjmowała, że na gruncie kodeksu postępowania cywilnego, przed jego nowelizacją, pomimo dopuszczalności wydania orzeczenia reformatoryjnego, niedopuszczalne jest wydanie wyroku wstępnego⁶.

Znowelizowany 1 marca 1996 r. kodeks postępowania cywilnego przyjął system apelacji pełnej (*cum beneficio novorum*). Oznacza to, że przed sądem drugiej instancji toczy się niejako dalszy ciąg postępowania, czyli kontynuacja postępowania merytorycznego.

W takiej sytuacji przeto nie da się wykluczyć – na podstawie przepisu art. 391 k.p.c. w związku z art. 318 § 1 k.p.c. – wydania wyroku wstępnego przez sąd drugiej instancji w postępowaniu apelacyjnym.

Z tych względów za zdecydowanie trafne uznać należy stanowisko tych przedstawicieli nauki, którzy opowiadają się za dopuszczalnością wydania wyroków wstępnych przez sądy drugiej instancji.

3. Jednakże cechą wyroków wstępnych jest również ich zaskarżalność (art. 318 § 2 k.p.c.). I właśnie w tym miejscu rodzi się problem, czy w reżimie aktualnie obowiązującego przepisu art. 392 § 1 k.p.c. zaskarżalne kasacją są również wyroki wstępne sądów drugiej instancji.

W literaturze przedmiotu zdania są podzielone, aczkolwiek większość przedstawicieli nauki opowiada się za dopuszczalnością zaskarżania kasacją wyroków wstępnych sądów drugiej instancji. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jeszcze nie zdążyło się na ten temat wypowiedzieć.

T. Ereciński – z zastrzeżeniem dopuszczalności wydania wyroku wstępnego przez sąd drugiej instancji – opowiada się zdecydowanie za zaskarżalnością owych wyroków kasacją, jednak bliżej nie uzasadnia swojego stanowiska w tej sprawie⁷.

T. Wiśniewski także stoi na stanowisku zaskarżalności wyroków wstępnych sądów drugiej instancji. Autor ten wskazuje na to, że prawomocny wyrok wstępny wiąże nie tylko sąd, który go wydał, ale także inne sądy (art. 365 § 1 k.p.c.). Dlatego Autor opowiada się za taką interpretacją art. 392 § 1 k.p.c., która doprowadza do poglądu, że wyrok wstępny sądu drugiej instancji z uwagi na przedmiot rozstrzygnięcia ma charakter wyroku kończącego spór w swej istocie i w tym rozumieniu wyrok wstępny kończy postępowanie w sprawie, zatem jako taki może być zaskarżony kasacją⁸. J. Lapiere uznając wyrok wstępny za wyrok o charakterze samostannym, stwierdza, że przysługuje od niego kasacja⁹.

Za dopuszczalnością kasacji od wyroku wstępnego sądu drugiej instancji opowiada się również K. Piasecki, jednakże swojego stanowiska w tej sprawie nie uzasadnia¹⁰.

Z kolei W. Broniewicz zdaje się podzielać powyższe poglądy, skoro stwierdza, że w zasadzie każdy wyrok sądu drugiej instancji jest wyrokiem kończącym postępowanie, poza wyrokiem uchylającym wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującym sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania¹¹.

Odmienne stanowisko, wyrażające się w poglądzie, że od wyroku wstępnego, jako nie kończącego postępowania w sprawie, nie przysługuje kasacja,

zajmują A. Zieliński¹² oraz Z. Krzemiński¹³.

4. Ów krótki przegląd stanowisk zajmowanych w kwestii dopuszczalności kasacji od wyroków wstępnych sądów drugiej instancji wydawał się nieodzowny dla wyprowadzenia prawidłowych wniosków interpretacyjnych w tym przedmiocie.

Na pytanie, czy kasacja powinna przysługiwać od wyroków wstępnych sądu drugiej instancji, należy zdecydowanie udzielić odpowiedzi twierdzącej.

Jednakże do innej kategorii należy pytanie czy – *de lege lata* – przysługuje kasacja od wyroków wstępnych sądów drugiej instancji.

Należy w tym miejscu przypomnieć, że nasz ustawodawca w przepisie art. 392 § 1 k.p.c. atrybut zaskarżalności kasacją przyznaje **wyłącznie** orzeczeniom sądu drugiej instancji **kończącym postępowanie w sprawie**. Redakcja tego przepisu zdecydowanie odbiega zatem od redakcji przepisu art. 424 § 1 i § 2 kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r., dopuszczającej kasację od **wszystkich** wyroków sądów drugiej instancji. Toteż pod rządami kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r. problem dopuszczalności kasacji od wyroków wstępnych sądów drugiej instancji w ogóle nie występował¹⁴.

Tymczasem wyrok wstępny nie kończy postępowania w sprawie, bowiem proces cywilny nie może zakończyć się wydaniem wyroku wstępnego. Nie posiada on również samoistnego charakteru, ani też nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej, statuowanej w przepisie art. 366 k.p.c.¹⁵. Znaczenie procesowe wyroku wstępnego polega przede wszystkim

na tym, że wiąże on sądy wszystkich instancji w danym procesie (art. 365 § 1 k.p.c.).

Jeżeli zatem nasz ustawodawca w przepisie art. 392 § 1 k.p.c. wprowadził cezurę ograniczającą zaskarżalność wyroków li tylko do tych, które kończą postępowanie w sprawie, to żaden, nawet najdalej idący zabieg interpretacyjny nie pozwala na zaliczenie wyroków wstępnych do tych wyroków, od których przysługuje kasacja. W takiej przeto sytuacji uznać należy, że konstrukcja przepisu art. 392 § 1 k.p.c. dokonana przez naszego ustawodawcę jest wadliwa, gdyż poza możliwością zaskarżenia kasacją pozostawia wyroki wstępne.

Skoro zaś wyroki wstępne przesądzają **zasadę** odpowiedzialności cywilnej i wiążą wszystkie sądy (art. 365 k.p.c.) w danej sprawie, to ze względu na ich prejudycjalny charakter, winny zostać poddane kontroli kasacyjnej. Odmienny – dziś obowiązujący – stan prawny prowadzi do anomalii procesowej. Polega ona na tym, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, pozbawiony jest uprawnienia do kontrolowania zasadności roszczenia, przesądzanej wyrokiem wstępnym. Oznacza to, że nawet w wypadku uznania zasady odpowiedzialności cywilnej za nietrafną, sąd kasacyjny nie może oddalić roszczenia, gdyż związany jest niezaskarżalnym kasacją wyrokiem wstępnym.

Uważam jednak, iż **dopuszczalność kasacji od wyroków wstępnych może zostać wprowadzona wyłącznie w wyniku działań legislacyjnych, nie zaś zabiegów interpretacyjnych (nadinterpretacji), które w istocie rzeczy sprzeczają się do zmiany znaczenia przepisu art. 392 § 1 k.p.c.**

Z tych względów należy **postulować**, aby ustawodawca dokonał w trybie pilnym nowelizacji art. 392 § 1 k.p.c., np. dodając zdanie drugie o treści: „**Kasacja przysługuje również od orzeczeń wstępnych**”.

Przypisy:

¹ B. Błażowski: *Nowy system odwoławczy w postępowaniu cywilnym*, Warszawa–Zielona Góra 1996, s. 71.

² T. Wiśniewski: *Apelacja i kasacja. Nowe środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1996, s. 93–94.

³ T. Ereciński: *Apelacja i kasacja w procesie cywilnym* (według ustawy z 1 marca 1996 r.), Warszawa 1996, s. 73–74.

⁴ W. Siedlecki: *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1963 r.* (II PR 632/62), NP 1964, s. 910.

⁵ K. Piasecki: *Wyrok pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 1981, s. 164.

⁶ S. Hanausek: *Orzeczenia sądu rewizyjnego w procesie cywilnym*, Warszawa 1966, s. 259 i n.; K. Piasecki: op. cit., s. 167.

Wprawdzie Sąd Najwyższy pod rządami dawnego kodeksu postępowania cywilnego przyznał sądowi rewizyjnemu uprawnienie do wydawania wyroków wstępnych – i wyrok taki, jako sąd rewizyjny wydał (patrz: wyrok SN z 18 września 1963 r. – II PR 632/62 – NP 1964, z. 2.9, s. 905), jednak stanowisko to było odosobnione i spotkało się ze słuszną krytyką W. Siedleckiego (patrz: przypis 4).

⁷ T. Ereciński: op. cit., s. 104.

⁸ T. Wiśniewski: op. cit., s. 95.

⁹ J. Lapiere: (w:) J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska: *Postępowanie cywilne*, 1996, s. 379.

¹⁰ K. Piasecki: (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, Warszawa, 1996, s. 1156.

¹¹ W. Broniewicz: *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1996, s. 247 i n.

¹² A. Zieliński: *Postępowanie cywilne. Kompendium*, Warszawa 1996, s. 171.

¹³ Z. Krzemiński: *Wnoszenie kasacji cywilnej*, Warszawa 1996, s. 33.

¹⁴ Patrz np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1937 r., CIII 2047/36, Zb.o. 38/41.

¹⁵ K. Piasecki: op. cit., s. 952.